

Vägen till en genusmedveten, våldspreventiv modell för den mansdominerade lagidrotten

Daniel Alsarve

Daniel Alsarve, forskare i idrottsvetenskap, Institutionen för hälsovetenskaper, Örebro universitet. E-post: daniel.alsarve@oru.se

Forskning indikerar en relation mellan idrottsliga och patriarkala ideal som hos vissa individer riskerar att ta sig uttryck i våld mot kvinnor och andra män. Syftet i denna artikel är att utifrån tidigare forskningsresultat undersöka relationen mellan maskulinitetsideal, våld och idrott samt möjligheterna till förändring. Teoretiskt tas avstamp i begreppet "den dominerande hegemonins maskulinitetsideal". Argumentationen kretsar kring behovet av att utveckla förståelsen av våld inom lagidrott med kroppskontakt genom att placera betydelser av genus och patriarkala ideal i centrum av en sådan förståelse och i förebyggande insatser. Med fokus på framtiden, avslutas artikeln med en färdriktning genom att diskutera ett utkast till en genusmedveten, våldspreventiv modell för idrottsrörelsen baserad på tidigare forskning och praktiskt arbete inom idrottsrörelsen.

Research indicates an intersection between sport and patriarchal ideals and the risk, to some individuals, that these will make them violent towards women and other men. Against this background, the purpose of this article is to investigate the relationship between masculinity ideal, violence and sport and the possibilities for intervention. Theoretically, the article is inspired by the concept of 'the dominant hegemony's masculinity ideal'. The argument revolves around the need to develop an understanding of violence in sports with physical contact that is permeated by a critical gender perspective that also characterises the preventative initiatives. Based on previous research and recent work within the Swedish sports movement, the article closes with outlining and discussing a gender-conscious, violence-preventive model for the sports movement.

Inledning¹

Expressen gjorde häromåret ett reportage om Börje Salming med utgångspunkt i ”skräckskadan” då Salming fick halva ansiktet uppskuret av en skridskoskena. Till reportaget bifogades en faktaruta med Salmings skador, kroppsdel för kroppsdel:

Pannan: Sydd åtta-nio gånger. Näsan: Brutet näsben fem gånger, sydd och tillrättalagd ytterligare ett antal gånger. Ögonbrynen: Sydda över 20 gånger. Höger öga: 50 procent nedsatt syn (klubbspets), ärr från pannan över ögat till mungipan. Vänster öga: Lätt skadat av klubbspets. Munnen: Fem tänder utslagna, brygga. Hakan: Sydd 10-15 gånger. Revbenen: Mer än vartannat har lossnat. Lungorna: Hål i den ena (slagskott). Axlarna: Ur led två gånger. Armbågarna: Sönderslagna flera gånger, flisor ligger lösa. Höger hand: Fyra fingrar brutna, stukad tumme. Benen: Blödningar, lärkakor, flera bristningar. Knäna: Spricka i knäskålen. Opererat bort lös benbit. Fötterna: Spricka i vänster häl. Vristerna sydda tre gånger.” (Östman, 2014-09-27)

Under 1990-talet inleddes utnyttjandet av Salmings skador i porträtteringen av honom. Han kom att framställas som en levande legend, Sveriges manligaste och sexigaste man, en kvinnodröm och ett mansideal (Stark, 2017). Salming utövade en spelstil som i stor utsträckning kan betraktas som självuppoffrande på gränsen till självdestruktiv. Detta resulterade i idrottsliga framgångar och idag betraktas han som en av ishockeyns bästa genom tiderna. Med historikern Tobias Starks ord, var Börje Salming ”...ett välsituerat NHL-proffs som i ord och handling kom att bidra till formuleringen av en ny svenskhet och hegemonisk ishockeymanlighet vid en tidpunkt då den svenska modellen var stadd i kraftig förändring” (Stark, 2017, s. 182).

Ishockey är en av Sveriges mest populära idrotter men sporten, liksom andra mansdominerade lagidrotter, har också fått kritik för att främja en slags ”machokultur”. En idrottskultur där spelares kroppar skadas men ändå hyllas står i fokus i denna artikel där jag är särskilt intresserad av att resonera om denna i termer av maskulinitetsideal, våld och våldsförebyggande arbete. Exakt *vad* som behöver förebyggas är svårt att precisera och därför behandlas detta i mindre omfattning i en avslutande diskussion av artikeln, som därmed kan sägas ha en mer begreppsutredande än resultatorienterad ambition.

Idrottsskador kan ses som konsekvenser av mäns sammandrabbningar, eller snarare som våld. Young (2012) menar att forskningen alltför sällan ihopkopplar våld från olika samhälleliga institutioner i syfte att studera eventuella gemen-

1. Denna artikel ingår i det fyraåriga post doc-projektet ”Ishockey i förändring: Maskulinitetsideal och våldsnormer i svensk hockey ca 1965 till idag” finansierat av Centrum för idrottsforskning (CIF). Utöver ett tack till CIF vill författaren också tacka den anonyma granskaren vars kommentarer väsentligen har förbättrat artikelns innehåll.

samma orsaker, uttryck och konsekvenser. Maskulinitetsideal står å ena sidan i centrum för detta vålds uttryck, innehåll och konsekvenser och det är på detta sätt som våldet, smärtan och skadorna får social status (Young, 2012). Utövare som inte anammar dessa idrottsideal riskerar att betraktas som ”omanliga”, blir retade eller häcklade (se även Messner, 1990, 1992; Young, 1993). Genom att utvärda, övertrumfa eller ignorera smärtan framstår utövaren som oskadlig(gjord) och manlig. Å andra sidan finns forskning som menar att maskulinitetsideal inte alltid kan tolkas som en bidragande faktor till det idrottsrelaterade våldet (se till exempel Kerr, 2005).

Under senare år har Salming tagit ställning offentligt i flertalet sociala rättvisefrågor. Bland annat gick han ut och stöttade ishockeylaget Kiruna IF:s HBTQ-certifiering. Salming har också uttalat sitt stöd för organisationen ”Locker Room Talk” som via utbildare erbjuder samtal om normer och värderingar i omklädningsrum med idrottskillar i åldern 10–14 år. Den samlade mediabilden av Salming kan därmed sägas vara komplex där han å ena sidan framställs som en konsekvens av en våldsam ishockeykultur som nästan kostat honom livet. Å andra sidan är det just denna kultur som renderat honom status som den manligaste mannen i Sverige, vars traditionella innehåll av ”machokultur”, homofobi och sexism Salming numera utmanar och ifrågasätter (se Backman, detta nummer, för en analys av mediebilder av mäns hälsa).

Vad som ingjuter komplexitet i kopplingen mellan maskulinitetsideal och våld är alltså att det sällan finns *en* monolitisk version av maskulinitet inom idrotten, inom ett och samma lag eller ens ”inom” en och samma person. Samtidigt pekar nordamerikansk forskning på just ett samband mellan en våldsam spelstil på isen, homofoba och misogynia föreställningar bland ishockeymän och en ökad våldsbenägenhet utanför isen hos vissa (Pappas, 2011; Pappas, McKenry, & Catlett, 2004). Snarlika resultat inom svensk lagidrott visas till exempel av Andreasson (2006), Brännberg (1998) och Fundberg (2003). Något förenklat skulle sambandet kunna beskrivas på följande sätt: Män skadar varandra (och sig själva) så ofta på idrottsarenan att det tas för givet. Män som tacklas, får en tackling, skadar eller blir skadade, representerar vad vissa sporter är. I sådana sporter accentueras aggressiva ideal som skapar, eller riskerar att skapa, ett förakt för svaghet som tas med in i omklädningsrummet. Maskulinitetsrepertoaren, liksom utrymmet för att visa sin manlighet på, smalnar. Det är därför dessa idrottsliga kulturer har blivit kritiserade för att vara bastioner av (hetero)sexism och en grogrund för aggression mot kvinnor och kvinnlighet. En sådan kultur riskerar att bilda en mylla där vissa män kan komma att utöva våld utanför idrotten (Alsarve & Angelin, 2020; Alsarve, 2020; Flood, 2019; Pappas, 2011; Pappas et al., 2004; Young, 2012).

Syfte och avgränsning

Män, som till exempel Börje Salming, liksom maskulinitetsideal är komplexa och alla män som spelat ishockey eller fotboll blir inte sexistiska eller homofoba. Hur kan då det som Pappas med flera (2004) visar tolkas i relation till det faktum att långt ifrån alla manliga ishockeyspelare blir våldsverkare? Syftet i denna artikel är att utifrån tidigare forskningsresultat undersöka relationen mellan maskulinitetsideal, våld och idrott samt möjligheterna till förändring. *Vad* som bör förändras är situationsspecifikt och handlar om att förebygga attityder och beteenden som riskerar att främja ett våldsanstrukt maskulinitetsideal. Fokus ligger primärt på en inomidrottslig nivå där ishockeyns män/maskuliniteter, liksom andra mansdominerade lagidrotter med fysisk kroppskontakt görs till exempel. Men, det är av betydelse att visa och diskutera betydelser av idrottsliga maskulinitetsideal och sportvåld i en bredare kontext. Därmed sagt att idrottsmän liksom maskuliniteter inte är isolerade ”öar” utan konstrueras i ett system innehållande sociala, ekonomiska, kulturella och juridiska maktfaktorer (Hearn, 2015). På en teoretisk nivå placeras därför ishockeyns dominerande maskulinitetsideal i en samhällelig hegemoni. Vid intervjuer i min pågående forskning framkommer att ishockeyn blivit mindre våldsam och utöver förändringar i regelverk har också rättsväsendet bidragit med att förändra och betrakta traditionellt legitimt idrottsbeteende som brottsligt.² I kölvattnet av hjärnskakningar och andra skador har vissa idrotter utsatts för ett opinionsbildande tryck (av media) att anta anti-våldspolicyer (Young, 2012). Den enskilda utövaren blir en bricka i ett större spel. Idrottens skaderisker, våldsamheter och maskulinitetsideal bidrar till att öka sportens mediala uppmärksamhet vilket ökar åskådares intresse och den ekonomiska omsättningen. Sådana faktorer, liksom andra, lägger sammantaget också grunden för framgångsmöjligheterna för spelare. Idrottens förankring i samhället skapar stabilitet och popularitet och dessa processer skapar också villkoren för förändringar.

Den dominerande hegemonins maskulinitetsideal och kopplingen till våld

Att sätta fokus på ishockeyns dominerande maskulinitetsideal i en samhällelig hegemoni innebär att rikta den analytiska blicken mot eventuella samband mellan idrottsliga och i samhället åtråvärda maskulinitetsideal. Med hjälp av de teoretiska begreppen ”hegemoni” och ”hegemonisk maskulinitet” har forskare i flertalet discipliner utrett sådana samband (se Berggren, detta nummer). I denna artikel har inspiration hämtats från Howson (2006) som utgår från en Gramsci-

2. För mer info, se <https://www.oru.se/forskning/forskningsprojekt/fp/?rdb=p2060>

inspirerad definition av hegemoni som, enkelt uttryckt, förtydligar varför underordnade och marginaliserade samhällsgrupper inte gör uppror utan snarare "accepterar" eller finner sig i att bli dominerade av en överordnad grupp. Om vi genast kliver till maskulinitetsidealens funktion så upprätthåller dessa den rådande hegemonin genom att exempelvis underordna kvinnor/kvinnlighet och överordna en viss typ av maskulinitet baserade på underordning/marginalisering av arbetarklass och homosexualitet. Den dominerande hegemonins maskulinitetsideal är både individuell, gruppbaserad och institutionell och bygger på levda erfarenheter liksom kulturella, ekonomiska och sociala faktorer som förändras över tid (Howson, 2006). Att vid adekvata situationer kunna gestalta brutalitet och våld är centralt men, viktigast av allt, är hegemonins förmåga att kunna inkorporera och avslöja sin egen kritik men ändå kvarstå. Med Donaldsons (1993) ord: "*Resilient, it incorporates its own critiques, but it is, nonetheless, 'unravelling'*" (s. 646).

Den dominerande hegemonins maskulinitetsideal ska alltså tolkas som ett förlängt uttryck (hos män) vars betydelsebärande principer bottenar i en djupare förankrad, samhällelig hegemoni. Dessa maskulinitetsideal är ett riktmärke för den sociala maktordningen och därför, menar Howson (2006), "*it becomes an imperative of hegemonic masculinity to protect its principles against challenge*" (s. 4). Den underliggande funktionen i att inkorporera sin egen kritik är att kvarhålla och försvara hegemonins dominerande position. På detta sätt säger ishockeyns maskulinitetsideal och regeländringar gällande vad som betraktas som våldsamt spel något om samhällets sätt att värdera män och manligheter liksom kvinnor och kvinnligheter.

Förmågan hos en hegemoni att försvara och bevara vissa, principiellt centrala maskulinitetsuttryck kopplat till idrott och våld, ses i denna text som särskilt intressanta att fördjupa diskussionen kring. Exempelvis har faran med hjärnskakningar och slopandet av tacklingar i ishockey till och från diskuterats. Tacklingsförbud har införts för pojkar upp till 12 år och inom damishockeyn. Att möjliggöra för vissa män (och inte kvinnor) att tacklas på isen kan alltså ses som en central princip för bevarandet av ett maskulinitetsideal som bevarar rådande hegemoni. Regelverket har förändrats och därmed inkorporerat kritiken. Våldssamma tacklingar inom herrishockeyn bestraffas numera också hårdare. Men att helt och hållet införa samma regler i herr- som i damishockeyn är otänkbart. Blotta förslaget resulterade exempelvis i hånskratt från en ledande TV-kommentator (Karlsson, 2016-02-04). I min pågående forskning finns fler exempel som exempelvis införandet av obligatoriskt hjälm- respektive visirskydd, förbud mot tackling bakifrån, förbud av så kallade blind-side-tacklingar, strängare bedömning av hooking, slashing, interference med mera.

Ur ett mer teoretiskt perspektiv visar sig därmed principiellt centrala mas-

kulinitetsuttryck hos hegemonin vara förhandlingsbara. Viss kritik tillmötesgås men en tydlig gräns, när en kärnprincip utmanas, markeras. Det vill säga, förhandlingsutrymmet är villkorat och hegemonins kärnprinciper är svårutmanade. Utmaningen av dessa leder till skratt och ifrågasättanden. English (2017) har på ett liknande sätt argumenterat för att idrottens tävlingslogik upprätthåller stereotypa föreställningar om män/manlighet i allmänhet och föreställning om hegemonisk maskulinitet i synnerhet. Detta resulterar i att andra uttryck av manlighet och kvinnlighet underordnas och marginaliseras. Genom att radikalt omförhandla tävlingslogiken och reformera idrotten kan, menar English (2017), skadliga attityder förebyggas och en ökad samhällelig rättvisa skipas. Att tävlingsmomentet är problematiskt och leder till toppning och tidig utslagning har uppmärksammats inom flera idrotter. I en del idrotter räknas numera inte mål eller poäng bland barngrupper. Men att slopa tävlandet helt, och därmed rycka undan en princip för den dominerande hegemonins maskulinitetsideal, uppfattas som mer radikalt och kanske otänkbart. (Jag återkommer till hanterandet av tävlingslogiken i den våldspreventiva modellen i Tabell 1 nedan.)

Inom idrotten finns alltså ett antal exempel på hur innehåll, som främjar vissa maskulinitetsideal, har kritiserats och förändrats, men likväl dominerar män fortfarande idrotten (ur exempelvis ett ekonomiskt perspektiv). Det vill säga, hegemonin har inkorporerat sin egen kritik med resultatet att den dominerande hegemonins maskulinitetsideal kvarstår (jfr Howson, 2006).

Att förebygga våld inom idrott – varför och hur?

Vilka ideal ingår i hegemonins kärnprinciper och hur ser kopplingen till våld i andra delar av samhället ut? Young (2012) menar att hegemonisk maskulinitet involverar handlingar och värderingar: ”...such as *prizing the ability to dominate others physically and resolving problems through force*” och att dessa i sin tur ”...intersects with *patriarchal, misogynist and homophobic values also present in those same settings leading, at times, to forms of violence against women, and to forms of intolerance against towards homosexuality.*” (s. 163, min markering).

Young (2012) ringar här in den händelsekedja som riskerar att manliga utövare, via inlärd handlingar och värderingar i idrotten, i slutändan utövar våldshandlingar mot kvinnor eller homosexuella. Särskild notis bör dock läggas vid ”at times” – som alltså kilar in en reservation i händelsekedjans kausala samband. Vissa lagidrotter fostrar unga pojkar till hegemoniska maskulinitetsvärderingar och handlingar (Fundberg, 2006) men detta betyder inte att alla män som utövar lagsporter med fysisk kontakt blir våldsverkare utanför idrottsarenan. Det är av stor vikt att identifiera *vad* som gör att vissa män blir våldsamma. I intervjuer med ishockeyspelare berättar de hur lagkamrater ”hamnat i” slagsmål på krogen medan ishockeytränare berättar hur de upplevt att vissa spelare, med hård, fysisk

spelstil, också ”fått problem” utanför rinken (Alsarve, 2020; Alsarve & Angelin, 2020). År 2016 åtalades en manlig fotbollsspelare i Gefle IF för misshandel av sin partner. En spelare från samma klubb dömdes år 2010 till två års fängelse för våldtäkt och 2012 dömdes en annan spelare i samma klubb till villkorlig dom och dagsböter för att ha hotat och tagit stryptag på sin före detta partner (Sveriges Radio, 2016-11-22). När det gäller ishockey spelar förmodligen normaliseringen av våld (i framförallt den nordamerikanska proffsligan NHL) men också i media stor roll där spelare exempelvis kan hyllas för slagsmål (Nordström, 2017-10-14).

Kontaktsporter handlar om att dominera en motståndare fysiskt (och strategiskt). Enligt Young (2012) riskerar sådana sporters inlärdna värderingar att interagera (eng. *intersect*) med patriarkala, misogyna och homofoba värderingar som i vissa situationer *kan* legitimera våldshandlingar. Att forskning indikerar ett sådant samband bör tas på största allvar av dessa idrotter. Ytterst ringa forskning har analyserat och kontextualiserat idrottsvåldet till våld i andra samhällsliga sfärer och kopplingarna till en hegemonisk maktordning (Young, 2012). Ambitionen är att inleda en diskussion om hur våldets olika former i ett samhälle kan dela gemensamma orsaker, uttryck och konsekvenser och parallellt visa hur genusblindhet i sådana våldsdefinitioner riskerar att leda till en ytlig förståelse av dessa fenomen. Knäckfrågan är nämligen hur och varför idrotten bör utforma våldspreventiva program. Med avstamp i Coakleys (2009) respektive Elias (1994) våldsteorier utvecklas nedan en diskussion kring denna fråga baserat på en kombination av Floods (2019), Howsons (2006) och Youngs (2012) forskning, där våldets genusbetydelser understryks och den idrottsliga våldshandlingen tolkas som bidragande princip för upprätthållandet av den dominerande hegemonins maskulinitetsideal.

Coakley (2009) menar att våld är: *”the use of excessive physical force, which causes or has the potential to cause harm and destruction”* (s. 187–188). Noterbart är att våldsutövaren i denna definition kan både bestå av en individ och/eller en samhällelig institution (Coakley, 2009). Betoningen ligger på det fysiska momentet men en poäng hos Coakley (2009) är att den fysiska handlingen inte nödvändigtvis orsakar skada men den har potential att göra så. Andra forskare, till exempel Bourdieu (1999), menar även att psykologiska, verbala och symboliska faktorer kan orsaka (fysiska) skador.

Elias (1994) utgår från ett mer processorienterat sätt att förstå våldet som en komplex kedja av maktrelationer och ömsesidiga beroenden. Elias argumenterar för att traditionella dikotomier (som uppdelningen i individuella och strukturella förklaringsfaktorer) snarare bör tolkas som dialektiska och oundvikligen oskiljaktiga. Mikrohandlingar har dialektiska bryggor till makrostrukturer. Tesen Elias driver är att västvärlden över tid kommit att pacificeras eftersom det uppstått ett kollektivt behov av att institutionalisera kulturella aktiviteter så att

inte vilka olika utåtagerande känslouttryck som helst accepteras. Kort sagt, så har den sociala kontrollen ökat över tid. Vissa idrotter blir på detta sätt ett slags sociala tabun eftersom de tillåter våldshandlingar som inte tillåts utanför idrotten. Idrotten gestaltar och legitimerar således *en kontrollerad frigörelse av känslor*. Civilisationsprocessen ska alltså, enligt Elias (1994), *inte* förstås som en linjär, determinerad rörelse.

Med samhällsprocessers inneboende motsägelse i bakhuvudet, vilket bildar gemensamma nämnare för civilisations- liksom hegemoniprocesser (Elias, 1994; Howson, 2006), återgår jag till herrishockeyn. Young (2012) menar att många lagidrotter fostrar utövare till att passera individuella gränser och genom att trotsa smärta offra sig för laget. *Alla* individer fostras förstås inte in i denna etik, men, menar Young (2012), maximen är så övertygande och närvarande att en majoritet av idrottsutövarna någon gång under sina karriärer måste förlika sig med den (Alsarve, 2020; Alsarve & Angelin, 2020). Vad idrotten på detta sätt lär individen är att det finns positiva *och* negativa avvikelser från den individuella moralen. Om tränaren säger åt dig att åka ut och starta ett slagsmål så kan detta ses som en positiv avvikelse medan att *inte* lyda tränarens order kan resultera i en negativ avvikelse eftersom tränaren kanske väljer att sätta dig på bänken. Som spelare gör du således rätt och fel samtidigt.

När det gäller idrotters fostran i etiska och moraliska frågor kan med andra ord en inneboende motsägelse skönjas. Ishockeyspelare som anammar tränarens förväntningar kan bli belönade ekonomiskt. Inte sällan har de "hårdaste" tränarna lyckats fostra framgångsrika spelare. På detta sätt reproduceras våldsnormalisering inom idrotten (Young, 2012) och spelare som inte deltar i lagets jargong riskerar att hamna lägre i den sociala hierarkin (Alsarve & Angelin, 2020).

En genusmedveten, våldspreventiv modell för idrottsrörelsen

Mot bakgrund av denna typ av resonemang där fysiskt våld oskiljaktligen hänger samman med etiska spörsmål är det dags att återgå till Coakley och dennes slutsats:

Aggression originates in some combination of (1) frustration coupled with anger, opportunities, stimulus cues, and social support; (2) strategies used by athletes and encouraged by peers, parents, coaches, spectators, and sponsors; and (3) definitions of masculinity emphasizing violence as a basis for becoming a man and superior to a woman. (Coakley, 1998, s. 199, min markering)

Våldets genusdimensioner är med andra ord svåra att undvika liksom dess kopplingar till gruppen, familjebakgrund, tränare, åskådare och sponsorer. Samtidigt är det vanskligt att enbart koppla våldsuttryck till föreställningar om manlighet

(jfr Kerr, 2005). Om våldet ses som ett maskulinitetsideal och som en metod att upprätthålla den dominerande hegemonin, kan mäns våld tolkas som en av flera möjliga *bevarande* strategier. Kvinnors våld mot män ”kopierar” metodens gestaltning (vilket kan ses som en reproduktion av en patriarkal ingrediens) men inom ramen för en hegemonisk teoritradition är kvinnans syfte med en våldshandling primärt att *utmana* och *förändra* det som hegemonin ämnar bevara (jfr Howson, 2006). Det vill säga, kvinnor och män utövar våld av olika orsaker och det syftar till olika resultat, generellt sett.

Att vetenskapligt försöka sammankoppla samhällets olika våldsformer ställer onekligen forskargruppen inför stora empiriska och analytiska utmaningar. Synsättets retoriska/politiska aspekt är ingalunda radikal. Världshälsoorganisationen (WHO) definierade redan år 2002 våldet som:

[T]he intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment, or deprivation.
(WHO, 2002, s. 4)

En svaghet som berörts ovan är att dessa breda angreppssätt svårigen kan förutsäga *vilka* individer som kommer att bli våldsamma. Vad som möjligtvis kan inringas är riskfaktorer som kan, i kombination med andra faktorer, resultera i att individer blir våldsamma (Alsarve, 2017; 2020). Utöver bristande tydlighet medför denna definition en risk att trivialisera eller mörklägga problemets kärna. Individers ansvar förskjuts kanske till strukturer. Inte minst skapas utmaningar när våldspreventiva handlingar ska identifieras. Utifrån en förståelse av våld som implicerar individer och strukturer kommer en mängd insatser på individuell och strukturell nivå att betraktas som våldsförebyggande. Därför gäller det att vara specifik och samtidigt utgå från en bred vålds- och genusförståelse (Flood, 2019; Strid & Meier-Arendt, detta nummer).

Om ledstjärnan i en genusmedveten våldsdefinition är att vara specifik och samtidigt vidsynt kan Youngs (2012) 18 (!) olika typer av idrottsrelaterat våld, belagda med empiri, ses som vägledande inspiration. I korthet spänner detta idrottsvåld från individuellt spelarvåld till strukturella miljöbrott. Preventiva förslag härleds sedan till varje våldstyp. Uttrycken och åtgärderna är framtagna i en nordamerikansk kontext och saknar en konsekvent genusmedvetenhet. Nedan presenteras utdrag ur ett arbete inom svensk lagidrott där våldshandling (i vid bemärkelse), maskulinitetsideal och åtgärd ihopkopplas. Problemen och utmaningarna identifierades genom intervjuer, observationer och med hjälp av tidigare forskning och ingick i en förstudie finansierad av Region Örebro län (Alsarve, 2020; Alsarve & Angelin, 2020).

Tabell 1: Våldsprevention inom idrotten: Problem, åtgärd, utmaning

IDROTTSLIG NIVÅ	PROBLEM	ÅTGÄRD	UTMANING/UTVÄRDERING
Mikronivå (individer i interaktion)	Kränkande och sexistiska skämt i omklädningsrum som dels normaliserar heterosexuella pojkar/män, dels framställer det som avviker från detta som löjeväckande.	Hög eller ständig närvaro av två eller flera ledare som sätter gränser för snacket. Att framhålla goda förebilder.	Svårt för ledare att ständigt sätta gränser i snack och skämt. Ledare kan vara omedvetna om de kränkande effekterna. Vuxna mäns närvaro i ett omklädningsrum kan vara problematiskt i sig – därför alltid minst två vuxna och aldrig ett ensamt barn med en ensam vuxen i ett rum.
Mesonivå (jargong och normer som finns i sportens kultur eller tradition)	Känsloregistret domineras av att "bli förbannad", visa uppoffrande attityd och "krigarhjärta". Utövare uppmuntras sällan eller aldrig att tala om eller visa olika känslor som bryter sådana maskulina stereotyper.	Att försöka skapa en kultur som bryter tystnadskulturen. Varje ledare och aktiv uppmuntras att prata om sina känslor. Visa att en ishockeyspelare kan vara på en mängd olika sätt.	Svårt att våga visa andra sidor av sig själv inför en grupp. Utmaning för ledare att bygga en gruppdynamik där individer är trygga med att visa ömhet och andra delar av sig själv utan att bli fördömda.
Makronivå (logik som genomsyrar fältet i syfte att nå sportslig framgång)	Tidig utslagning och toppning som leder till exkludering och i värsta fall att barns rättigheter kränks. Många slutar innan de nått sin fulla idrottspotential.	Betona alltid glädjen och den idrottsliga leken! Fokus på prestation och inställning (det en individ eller ett lag kan påverka) och <i>inre</i> resultat.	Svårt att få utövare att förhålla sig konstruktivt till besvikelsen vid en förlust. Tävlingsmomentet är det som gör idrotter populära.

I tabellen visas hur olika nivåer inom idrotten skapar förutsättningar för de maskuliniteter som uppmuntras inom idrotten och de problematiska aspekter som kan medfölja. I tabellen ges också förslag på åtgärder samt de utmaningar som kan förknippas med realiserandet av dessa åtgärder. Den långsiktiga ambitionen med denna modell är att på sikt skapa underlag för en genusmedveten, våldspreventiv modell för idrottsrörelsen. Modellen är med nödvändighet fokuserad på idrottens olika nivåer men bör, för att fungera, ha effekter på utomidrottsliga våldskonsekvenser. Avsikten är sedan att åtgärderna utvärderas kontinuerligt. Vägledande i åtgärden var Floods (2019) bok *Engaging Men and Boys in Violence Prevention* som visar att våldsförebyggande med långvariga insatser med utgångspunkt i en feministisk förståelse av våld ökar potentialen att nå framgång. Uppbyggnaden av en effektiv våldsprevention bör, avslutningsvis, göras i samverkan mellan idrottsrörelsen och andra samhällsliga organisationer och institutioner. Framtiden får sedan utvisa om och hur modellen fungerar att skapa förändring. Ett sätt att konkretisera förändringsmätning är att studera antalet, liksom typ av, skador och utvisningar. I slutändan syftar förändringsarbetet att ta fasta på idrottens förhandling mellan olika rättvis-

deal och dess problematiska popularisering av våld. På detta sätt kan framtida idrottsliga maskulinitetsideal förhoppningsvis bygga på andra egenskaper än antal stygn i kroppen.

Referenser

- Alsarve, D. (2017). Våld föder våld, eller? Om män, sportvåld och formande av hegemonisk manlighet som bidragande riskfaktor till våldet i samhället. *Tidskrift för politisk filosofi*(2), 1-14.
- Alsarve, D. (2020). The need for a violence prevention programme in ice hockey: a case study on how hegemonic masculinity supports and challenges violent behaviour in Swedish ice hockey. *European Sport Management Quarterly*, 1-19. doi:10.1080/16184742.2020.1737956
- Alsarve, D., & Angelin, M. (2020). 'It's freer and easier in a changing room, because the barriers disappear...' a case study of masculinity ideals, language and social status amongst Swedish ice hockey players. *European Journal for Sport and Society*, 17(1), 26-46. doi:10.1080/16138171.2019.1706239
- Andreasson, J. (2006). *Idrottens kön: genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Bourdieu, P. (1999). *Den manliga dominansen* (B. Englund, Övs.). Göteborg: Daidalos.
- Brännberg, T. (1998). *Bakom kulisserna: [en socialpsykologisk studie av en förening]*. Zenon, Diss. Göteborg universitet, Floda.
- Coakley, J. J. (1998). *Sport in society: issues and controversies*. Boston: McGraw-Hill.
- Coakley, J. J. (2009). *Sports in society: issues and controversies*. New York: McGraw-Hill.
- Donaldson, M. (1993). What is hegemonic masculinity? *Theory and Society*, 22(5), 643-657. doi:10.1007/BF00993540
- Elias, N. (1994). *The civilizing process* (E. Jephcott, Övs.). Oxford: Blackwell.
- English, C. (2017). Toward sport reform: hegemonic masculinity and reconceptualizing competition. *Journal of the Philosophy of Sport*, 44(2), 183-198. doi:10.1080/00948705.2017.1300538
- Flood. (2019). *Engaging Men and Boys in Violence Prevention*. Palgrave Macmillan US.
- Fundberg, J. (2003). *Kom igen, gubbar! : om pojkfotboll och maskuliniteter*. Stockholm: Carlsson.
- Hearn, J. (2015). *Men of the world : genders, globalizations, transnational times*. Los Angeles: SAGE.
- Howson, R. (2006). *Challenging hegemonic masculinity*. London: Routledge.
- Karlsson, E. (2016-02-04). Wikegårds hän mot damhockeyreglerna. *Aftonbladet*. <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/hockey/a/qlapAJ/wikegards-han-mot-damhockeyreglerna>
- Kerr, J. H. (2005). *Rethinking aggression and violence in sport*. London: Routledge
- Messner, M. A. (1990). When bodies are weapons: Masculinity and violence in Sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 25(3), 203-220. doi:10.1177/101269029002500303
- Messner, M. A. (1992). *Power at play : sports and the problem of masculinity*. Boston: Beacon Press.

tema

- Nordström, G. (2017-10-14). Svensken hyllas efter slagsmålet. *Expressen*. <https://www.expressen.se/sport/hockey/nhl/svensken-hyllas-efter-slagsmalet/>
- Pappas, N. T. (2011). *The dark side of sports : exposing the sexual culture of collegiate and professional athletes*: Meyer & Meyer Sport.
- Pappas, N. T., McKenry, P. C., & Catlett, B. S. (2004). Athlete Aggression on the Rink and off the Ice: Athlete Violence and Aggression in Hockey and Interpersonal Relationships. *Men and Masculinities*, 6(3), 291-312. doi:10.1177/1097184X03257433
- Stark, T. (2017). Från "lappjäväl" till "the King": Börje Salming, NHL, och den svenska modellen. *Scandinavian Sport Studies Forum*, vol. 8, nr. 1, s. 163-196.
- Sveriges Radio (2016-11-22). Spelare i Gefle IF åtalas för hustrumisshandel. <https://sverigesradio.se/artikel/6569544>
- WHO. (2002). World report on violence and health: summary. Hämtad från: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf.
- Young, K. (1993). Violence, Risk, and Liability in Male Sports Culture. *Sociology of Sport Journal*, 10(4), 373-396. doi:10.1123/ssj.10.4.373
- Young, K. (2012). *Sport, violence and society*. London: Routledge.
- Östman, P. (2014-09-27). Salming om 300 stygn – och stora skräcken. *Expressen*. <https://www.expressen.se/sport/hockey/salming-om-300-stygn--och-stora-skracken/>